

Veszprém az irodalomban és a művészetben

Kényelmes, egyórás helytörténeti sétakörút a Püspökkerttől az Óvároson és a Várnegyeden át a Séd-völgy érintésével. Az útvonal 19-20. századi helyi művészek szülőházait, emlékhelyeit, alkotásait mutatja be.

Könyvajánló:

Gopcsa Katalin (szerk.): Ircsik József Emlékkiállítás, Bakonyi Múzeum, Veszprém, 1987. április 3 – június 28, Veszprém, 1987.

Pethő Imre: A veszprémi Csermák Antal Zeneiskola 85 éves jubileumi évkönyve, Veszprém, 2001.

Rakos Miklós: Veszprémtől Szentpétervárig – Auer Lipót élete és művészete; Veszprém, 1981.

Fenyvesi Ottó (szerk.): Auer Lipót 1845–1930; Vár Ucca Tizenhét, Veszprém, 1995.

Batsányi János összes költeményei <https://mek.oszk.hu/00600/00611/>
Cholnoky Viktor: A sekrestyés – Válogatott írások, Pesti Kalligram – Művészetek Háza, Budapest – Veszprém, 2022.

Ányos Pál összes költeménye <https://mek.oszk.hu/00500/00591/>

Fenyvesi Ottó (szerk.): Csikász Imre 1884–1914, Vár Ucca Tizenhét, Veszprém, 1994.

Ács Anna (szerk.): Endrődi Sándor 1850–1920, Magyar Irodalomtörténeti Társaság Veszprém Megyei Tagozata, Veszprém, 2000.

Molnár Zsuzsa: Borsos József (1821-1883) Katalógusfüzet a Bakonyi Múzeum emlékkiállításáról, 1971.

Eötvös Károly: Utazás a Balaton körül, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2015.

Veszprém Megyei Életrajzi Lexikon. Szerk.: Varga Béla

<https://www.ekmk.hu/lexikon/fooldal.php>

Ajánlott útvonal:

Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém Megyei Helyismereti Gyűjtemény – Megyeház tér – Szabadság tér – Thököly Imre utca – Óváros tér – Vár utca – Szentháromság tér – a tér sarkánál lévő Kiskapu lépcsősoron leereszkedve a sétaút a Séd-völgyben folytatódik – Patak tér – Jókai Mór utca – Eszterházy Antal utcán végigsétálva – Völgyhíd tér – a Szent István völgyhídon és a Dózsa György úton keresztül visszatérés az Eötvös Károly Megyei Könyvtárhoz.

1. állomás

Ircsik József festményei (EKMK Veszprém Megyei Helyismereti Gyűjtemény)

Ircsik József *festőművész*

(*Veszprém, 1932. január 28. – Budapest, 1986. szeptember 28.*)

Veszprém festője helybeli születésű volt, élete során ezen kívül Gödöllőn és Budapesten élt. Fontos témája Veszprém, amely nem csupán szülővárosa, hanem igazi élettere is volt. A város környéki táj, de még inkább a város házainak formája, a városépítészet szerkezete, az utcák konstrukciója foglalkoztatta. "Városképe egyike a legeredetibbeknek, legteljesebbeknek. Nemcsak azért, mert a maga módján festményeinek minden háza veszprémi ház, hanem azért is, mert képalkotói „módszerével” a régit és az újat azonos szellemben tudta megformálni." (Szelényi Pál)

2. állomás

Csermák-fa és emléktábla a Csermák Antal Zeneiskola főbejáratánál (Megyeház tér)

Csermák Antal György *zeneszerző és hegedűművész*
(*? , 1774. ? – Veszprém, 1822. okt. 25.*)

Gyermek- és ifjúkoráról nincsenek megbízható adataink. Egyes források szerint 1790-ben Bécsben tevékenykedett mint hegedűtanár, majd Magyarországra költözött. 1795-től a pest-budai magyar színtársulat primhegedűse volt.

Később, vándormuzsikusi évei során az ország legkülönbözőbb pontjain bukkant fel.

Így jutott el 1818 után Veszprémbe is, ahol a játéka nyomán Ruzitska Ignác táncokat jegyzett le tőle, amelyeket később kiadott a Magyar nóták Veszprém vármegyéből c. sorozatban.

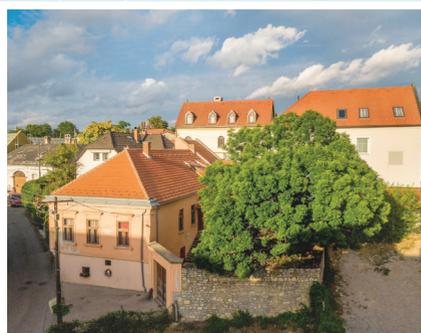

3. állomás

Auer Lipót-emlékház (Thököly utca 1.)

Auer Lipót világhírű karmester, hegedűművész és zenepedagógus
(Veszprém, 1845. jún. 7. – Loschwitz, Drezda 1930. júl. 15.)

Auer Lipót, a zenetörténet kiemelkedő alakja egy Veszprémbe települt zsidó családba született. Első, helybéli zenetanára Liedl Lipót volt, később Budapesten és Bécsben tanult tovább. Első hangversenyét Pesten rendezték 1856-ban; tíz év múlva már Hamburgban dolgozott hangversenymesterként. 1868-tól a szentpétervári konzervatórium tanára és cári udvari muzsikus, a birodalmi színház első hegedűse. 1887–92-ben az orosz cári zenegyűlés hangversenyeit vezette. Az 1890-es években mint hegedűművész és karmester beutazta

Európát. 1911–14-ben Drezdában élt. 1914-ben visszatért Szentpétervárra. 1917-ben Norvégiába, 1918-ban New Yorkba költözött. 1926-ban az amerikai állampolgárságot is felvette; attól fogva csak nyaranta utazott át Európába, Loschwitzba.

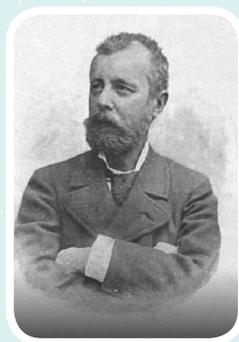
1930-ban, egy ilyen nyaralás alkalmával megfázott, tüdőgyulladást kapott és belehalt betegségébe.

4. állomás

Endrődi Sándor szülőházának helye Szabadság tér 15.

Endrődi Sándor *költő és író, az MTA levelező tagja*
(*Veszprém, 1850. jan. 16. – Budapest, 1920. nov. 7.*)

Endrődi Sándor a 19. sz. második felének számottevő irodalmi alakja, életrajzokat és irodalomtörténeti tanulmányokat is írt. Költői formanyelve változatos; írt heinei dalokat, az Ausztria- és Habsburg-ellenes közhangulatot tápláló kuruc nótákat, anakreóni dalokat. Értékesek Heine-fordításai. Nagyszombatban kezdte tanulmányait, majd veszprémi, kecskeméti és székesfehérvári gimnáziumokban tanult. Pápán érettségizett. Berlinben és Lipcsében járt egyetemre. Németországi tanulmányútja után hazatért és tanári oklevelet szerzett. 1891-ig Nagyváradon tanított, majd Budapesten, a képviselőház Naplójának szerkesztőjeként dolgozott. 1882-ben a Kisfaludy Társaság tagjává, 1907-ben a Petőfi Társaság örökös alelnökévé is megválasztották.

A szeretetről

*Valakit, valamit szeretni kell.
Istent, szülőföldet, hazát.
Kinek lelkében nincs szeretet:
Az élete csupa pusztaság.
Valakit, valamit szeretni kell.
Nyíló virágot, kék eget,
Minden koldusnál százszor koldusabb,
Ki senkit, semmit nem szeret.*

*Valakit, valamit szeretni kell.
Jók vagyunk, ha szeretünk.
Az Isten a szeretet tüzeit
Szóvet nélkül adta nekünk.
Valakit, valamit szeretni kell.
Hogy szívünk boldogabb legyen,
Kivert kutyánál is gazdátlanabb
Az ember, hogyha szívtelen.*

Kedves Sétáló(k)/kedves Érdeklődő(k)!

Játsszani hívunk Benneteket!

*Sétáljatok Veszprémben, ismerjétek meg a sétafüzetben ismertetett helyeket, személyeket!
Válaszoljátok meg a kérdéseinket és nyerjétek!*

Tájékoztató a játék menetéről:

A sétafüzet segítségével kitöltött feladatlapokat a következő módokon adhatjátok le:

- bedobhatjátok a **megyei könyvtár** földszintjén elhelyezett dobozba
- behelyezhetitek a **biblioboxon** keresztül visszaadott könyvbe
- **online** is kitölthetitek az egyes sétafüzetekhez kialakított **úrlap** segítségével
- **postai úton** visszaküldve a következő címre:
Eötvös Károly Megyei Könyvtár, 8200 Veszprém, Komakút tér 3.

Néhány feladat esetében választhattok, hogy online források használatával, vagy könyvtári könyvek segítségével oldjátok meg azokat. Ebben az esetben EKF-akciós könyvtári beiratkozás szükséges.

Kérjük, a feladatlap kitöltése után a kikölcsönzött könyvet/könyveket juttassátok vissza könyvtárunkba. Ezt megtehetitek nyitvatartási időben a központi könyvtár földszintjén, vagy bármikor bedobhatjátok a Cholnoky-lakótelepen elhelyezett biblioboxunkba (Veszprém, Rózsa utca 48. előtt).

A beérkezett feladatlapok kitöltői közül 2023 decemberében kisorsoljuk a nyerteseket, akiket e-mailben értesítünk.

A nyereményeket személyesen, vagy postai úton vehetitek át.

Kitöltő adatai:*

Név:

E-mail cím:*

*A beküldött feladatlapokat intézményünk a játék végéig őrzi.

Itt olvashatja Adatkezelési tájékoztatónkat: bit.ly/3FDEQ5n

Veszprém az irodalomban és a művészetben

sétafüzet feladatai

1. feladat

Ircsik József festőművész

Mit jelent a veduta kifejezés?

.....

2. feladat

Csermák Antal, a verbunkos zene kimagasló alakja, hegedűművész, zeneszerző

Melyik világhírű magyar zeneszerző, zongoraművész és karmester csókolt rajongva kezét Csermák Antalnak, amikor először hegedülni hallotta őt?

.....

A válasz megtalálható A Csermák Antal Zeneiskola 85 éves jubileumi évkönyvében.

3. feladat

Auer Lipót hegedűművész, karmester és zenepedagógus

Mi volt az a hangszer, amellyel a kisgyermek Lipót első tanújelét adta zenei tehetségének?

a, zongora

b, dob

c, furulya

d, síp

A válasz megtalálható pl.: Rakos Miklós: Veszprémtől Szentpétervárig; Auer Lipót 1845–1930 című könyvekben

4. feladat

Endrődi Sándor író-költő

Endrődi Sándor veszprémi emlékéét ma az egykori szülőház falán elhelyezett emléktábla őrzi. Egészítsd ki az emléktáblán olvasható idézetet!

Szeresd a igazán,
Ez adja meg a lét becsét.
Aki a szereti,
..... teszi életét.

5. feladat

Cholnoky Viktor író, újságíró

Melyik Cholnoky-novellából származik az alábbi idézet?

„Ott a csatári hegy alatt, lenyúlva a Táborállástól egészen a Cserhátig, Jutas herceg földje fölött szürkén, mint a buckás földre terített szűr, hevert a város, Veszprém. Tulipános hímet csak a vár varrt rá, a két templomával meg a kanonokok tarkára festett, apró házaival.”

.....

A válasz megtalálható A sekrestyés című novelláskötetben.

6. feladat

Batsányi János költő

A veszprémi vár ferences templomának falán található Batsányi-emléktábla Csikász Imre alkotása. Melyik híres magyar költőnk melyik verséből származik az emléktáblán olvasható idézet?

.....

7. feladat

Ányos Pál költő

Ányos Pál sírja a veszprémi ferences templom kriptájában van, jelenleg nem látogatható. A költő emlékéet a templom külső falán elhelyezett emléktábla őrzi, ami szintén Csikász Imre alkotása. Pótold az alábbi Ányos vers hiányzó kifejezéseit!

A végső óra

Érkezik már éltém vég szempillantása,
Kitelt lelkem agyag s romlandó szállása;
Megunta! kifogy erejéből,
Ezer kinnyainak kegyetlenségéből;
E nagy játékhelynek,
Színes örömöknek csak

8. feladat

Csikász Imre

1993-ban a Laczkó Dezső által alapított Csikász Emlékbizottság táblával jelölte meg a művész Hosszú utcai (ma: Jókai Mór utca) szülőbáráját.

Milyen szállóige olvasható az emléktáblán?

.....

9. feladat

Borsos József

A felsoroltak közül húzd alá annak a három Borsos-festménynek a címét, amelyek a Magyar Nemzeti Galériában állandóan megtekinthetők!

Lányok bál után

Az elégedetlen festő

Alamizsna

Galambposta

Az özveg

Fürdőző római lányok

Segítséget a feladathoz itt találsz:

https://mng.hu/?s=Borsos%20J%C3%B3zsef&is_v=1

10. feladat

Eötvös Károly

Mikszáth Kálmán fantasztikus regényének szereplői között Eötvös saját nevén többször is felbukkan.

Mi a címe ennek a regénynek?

.....

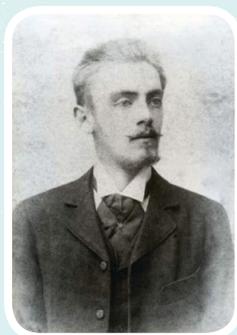
Segítség a feladat megoldásához:

<https://moly.hu/alkotok/eotvos-karoly/wikipedia>

5. állomás

Cholnoky Viktor emléktáblája (Vár utca 1.)

Cholnoky Viktor író, újságíró, műfordító
(Veszprém, 1868. dec. 23. – Budapest, 1912. jún. 5.)

A nemesi származású csolnokosi Cholnoky család sarja; apja Veszprém tiszti főügyésze, nagyapja a város tisztiorvosa volt. A középiskolát Veszprémben és Pápán végezte, majd jogot hallgatott Győrött és Budapesten. Veszprémben az Egyházmegyei Közlöny és a Balatoni Hírlap szerkesztőjeként dolgozott, 1901-től a Pesti Napló segédszerkesztője lett. Írói tekintélyét A Hét című lapban közölt novelláival alapozta meg. Írásait különös figurák népesítik be és groteszk helyzetek tarkítják, amelyekkel a kiábrándult, utat nem találó modern polgár lelkivilágát ábrázolja.

6. állomás

Batsányi János emléktáblája a Dravetz-ház oldalán (Vár utca 8.)

Batsányi János a felvilágosodás korának jelentős költője;
a nagy francia forradalom eszméinek követője, az MTA rendes tagja
(Tapolca, 1763. máj. 9. – Linz, 1845. máj. 12.)

Heinrich Füger olajfestménye, 1808 >

Falusi varga fiaként született Tapolcán, iskoláit Keszthelyen, Veszprémben, Sopronban és a pesti piaristáknál végezte. Kazinczy Ferencsel és Baróti Szabó Dáviddal közösen alapította meg az első magyar nyelvű irodalmi folyóiratot, a Magyar Museumot (1788-92). Megvádolták a Martinovics-mozgalomban való részvétellel is, s hiába tisztázódott a perben, egy év börtönre ítélték. Harcos plebejus költő, a politikai líra első jelentős képviselője, aki életének jelentős részét hazájától és a magyar irodalmi élettől elszakadva élte le.

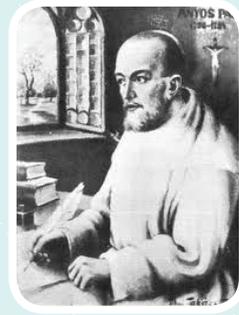
7. állomás

Ányos Pál emléktáblája

(Szent István király ferences templom, Vár utca 33.)

Ányos Pál a korai felvilágosodás, a II. Józseffel szembeni nemesi-nemzeti ellenállás poétája

(Nagyveztérjár, 1756. dec. 28. – Veszprém, 1784. szept. 5.)

Dunántúli középnemesi család sarjaként Győrben, Komáromban, Veszprémben és a pálosok pápai iskolájában végezte tanulmányait. 1772-ben maga is belépett a rendbe. 1776-ban bölcsészeti doktorátust szerzett, 1777-ben az egyetemmel együtt Budára költözött. Szoros kapcsolatba került Virág Benedekkel, Orczy Lőrincsel és Bessenyei Györggyel, akik bevonták őt irodalmi és irodalompolitikai terveikbe is. A II. József gúnyneveként általa megalkotott kalapos király kifejezésünk máig használatban van. A társasági élet és egy titkolt szerelem egyre inkább elidegenítették a papi életformától, ennek ellenére 1780-ban pappá szentelték. 1784. júliusában betegen Veszprémbe vitette magát, ahol szeptember 5-én, 28 esztendőskorában meghalt. A veszprémi római katolikus ferences templom kriptájában nyugszik, a várhegy alatt futó egyik utca ma is az ő nevét viseli.

8. állomás

Csikász Imre szülőháza (Eszterházy Antal utca 5.)

Csikász Imre szobrászművész

(Veszprém, 1884. máj. 9. – Budapest, 1914. jan. 12.)

A veszprémi Piarista Gimnáziumban tanult, ahol az akkori igazgató, Laczkó Dezső rögtön meglátta, hogy a fiú „nem a szoroson zárt betűk és számok világába való”. Szülei előbb fafaragó inasnak adták, később az Iparművészeti Iskolában, Münchenben és a brüsszeli akadémián, Van der Stappennél tanulta a szobrászmesterséget. Itt már az akadémiai aranyérmét is megkapta. 1911-től egy évet

tölthetett a Római Magyar Akadémián. Tragikusan korai halálát tüdőbaj okozta. Alkotásait az érzékeny plasztikai formálás jellemzi, fő művei megközelítik Rodin szobrainak minőségét. Számos vázlata, rajza és szobrainak gipszpéldánya a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum tulajdona. Könyvtárunk Komakút téri főhomlokzatának Mária-reliefje szintén az ő alkotása.

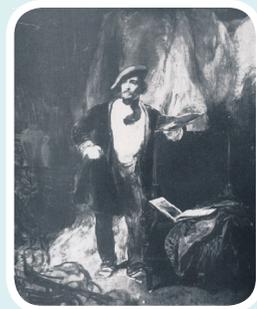
9. állomás

Borsos József szülőháza (Völgyhíd tér 7.)

Borsos József festőművész, fényképész

(Veszprém, 1821. dec. 21. – Budapest, 1883. aug. 19.)

Tanulmányait Bécsben végezte, neves kortársakról festett arcképeinek, s a különféle polgári témákat ábrázoló, gondosan megmunkált életképeinek köszönhetően rövid idő alatt széles körű ismertségre tett szert.

Festményei jellegzetes biedermeier jegyeket mutatnak; anyagszerűen festett élénk, de finoman árnyalt színeivel, harmonikus kompozícióival a fejlődő Pest műpártoló közönségének igényeit igyekezett kielégíteni. Miután vagyonát a tőzsdén elvesztette, 1861-ben Bécsből Pestre költözött. Belátva, hogy a fotográfia térhódításával portréfestőként úgysem tud versenyezni, maga is fényképésműhelyt nyitott. Később bérbe vette a budai Szép Juhászné vendéglőt, melynek népszerűségét jól mutatja, hogy Deák Ferenc rendszeres nyári vendége volt, de Erzsébet királyné is többször megfordult ott budai tartózkodásai alkalmával.

10. állomás

Eötvös Károly szobra az EKMK főbejárat előtt (Komakút tér 3.)

Eötvös Károly író, újságíró, ügyvéd, politikus
(Mezőszentgyörgy, 1842. márc. 11. – Budapest, 1916. ápr. 13.)

Gimnáziumi tanulmányait a Pápai Református Kollégiumban végezte, majd Kecskeméten és Pesten tanult jogot, 1866-ben bírói vizsgát tett. Veszprémben ügyvédbojtár, a kiegyezés után vármegyei ügyész lett, itt is nősült, s több évtizeden át

lakott a városban. 1872-től a Deák-párt tagja, országgyűlési képviselőként nagy hatású szónoklataival hívta fel magára a figyelmet. A reformkori liberalizmus híve. Parlamentbeli felszólalásai mellett országos hírnevet a tiszzaeszlári gyilkossági per hozta meg számára, melyben védőügyvédként vett részt.

A perről írott feljegyzései később könyvalakban is megjelentek (A nagy per, mely ezer éve folyik, s még nincs vége). Szépirodalmi műveiben, útirajzaiban a Bakony és a Balaton környéki anekdotákat, a reformkort, a '48-as szabadságharcot és a köznemesi liberalizmus életszemléletét örökítette meg.